

ЛЕКСЕМА СПАСТРИ(ТИ) У ЛЕКСИКОГРАФСКОМ ОГЛЕДАЛУ

У раду се даје инвентар лексикографских података о лексеми *спастри(ти)* из дијалекатских речника југоисточне Србије. На основу тих података извршена је творбена и семантичка анализа лексема које припадају овом лексичком језгру.

Лексичке јединице овога типа регистроване су и у македонском и бугарском језику, а има их и у румунском и грчком. Тај податак указује на ареал простирања ове лексеме, што јој даје статус балканизма.

Кључне речи: лексема, спастри, склони, среди, семантика.

Увод I

Проблем у вези са дефинисањем семантике неке лексеме није непознат у лексикографији. Разрешењу дилеме често доприносе примери. Лексиколози кажу да је прецизирање значења могуће тек на основу употребе, тј. стављањем одређене лексеме у језички контекст (ЗГУСТА 1991: 50–51). Као пример проблема са којима се лексикограф сусреће узела сам лексему *спастри(ти)*. Ње у речницима стандардног језика (вид. списак литературе) нема, али има је у већини дијалекатских речника са простора призренско-тимочке дијалекатске области, а регистрована је и у Белићевим *Дијалектима источне и јужне Србије*².

Будући да није својство стандардног језика, није забележена форма инфинитива, те је у овим речницима на месту одреднице по правилу у облику презента³. Иако је реконструкција инфинитивног облика једноставна, то овде није неопходно.

У мом матерњем дијалекту (говор Запаља) ова лексема је у свакодневной употреби. Њено значење је у вези са сређивањем собе, куће или

¹ jordana.markovic@filfak.ni.ac.rs

² Ова реч се налази на 709. страни регистра који Белић даје на крају књиге.

³ Згуста дијалекатске речнике сврстава у групу ограничених (или посебних) речника (1991: 195).

којег другог простора и било би 'распоредити ствари тако да соба, тј. кућа и сл. не изгледа неуредно'. То сређивање може бити мање или веће у зависности од тога колико има времена за обављање таквог посла, као и у зависности од тога, рецимо, чији долазак очекујемо, те ћемо веће сређивање обавити у ишчекивању важне особе. За мање сређивање у употреби је и префиксирана форма *поспастри*, чије би значење било 'површно среди'. Као несвршена форма јавља се занимљив творбени лик *спаитрелџа*. Колико је мени познато, у неком другом значењу становници мога села⁴ ову лексему нису користили. Видоје Цветановић у *Речнику заплањског говора* на месту одреднице има реч *спастри* са значењем 'склони, среди, сачува' и то документује илустративним материјалом у коме се јавља несвршена форма *спаитре(в)џа* (Свекрва по снају спаитрелџа и кад је расврљано и кад неје).

Ову лексему забележио је и Белић у *Дијалектима*. На 534. страни он бележи глагол *спастриш* у значењу 'сачуваш' из Књажевца и *спастри* у значењу 'остави' из Малог Извора, а на 709. страни у оквиру регистра налази се облик *спастрим* са позивом на 534. страну.

II

На идеју да се овом речју детаљније позабавим, дошла сам по сазнању да је у македонском језику ова лексема забележена у речнику стандардног језика⁵ и да се налази на месту одреднице, мада уз назнаку разг. Заправо, у овом речнику постоје две глаголске одреднице – *спастри* и *спастира*, а код прве се налази и облик *спаструва*. Даје се и могућност употребе повратне заменице *се*. На месту одреднице је и именица *спастра*, а помињу се и глаголске именице *спастирање* и *спастрување*. Речничка одредница је и придев *спастрен*.

Код одреднице *спастри* налазимо два значења: 1. 'доведе нешто во ред, во уредна состојба, собере нешто што е расфрлано, растурено на едно место, раскрене', 2. 'за човек – среди коса, стане уреден', а са повратном заменицом (*спастри се*) 'се уреди, се дотера, се натокми'. Именица *спастра* је такође у два значења: 1. 'ред во кука', 2. 'грижа за личниот изглед, спастреност', док придев *спастрен* има семантику 'што е уреден, прибран, до-теран'.

У овоме речнику на месту одреднице налази се и префиксирани глагол *поспастри*, са значењем 1. 'спастри малку, донекаде, доведе во некој ред', 2. 'стави, засолни нешто на сигурно место'. Уз повратну заменицу *се* значење је 'се спастри малку'. Могући су и облици *поспастира* и *поспаструва*,

⁴ То је село Велики Крчимир у Заплању.

⁵ У питању је *Толковен речник на македонскиот јазик*.

а овај први се нашао и на месту одреднице. Накнадном провером⁶ утврдила сам да овоме треба придодати и именичку одредницу *пастра* 'скришно место, скривалиште'⁷ и глаголску *пастри* 'чува, штеди, крије'⁸, које се такође налазе у овом речнику.

Очигледно је да се значење 'довођење нечега или некога у уредно стање' у македонском језику односи и на предмете и на особе.

У бугарском језику такође има ове лексеме и бележе је, између осталог, и *Български тълковен речник* и *Български етимологичен речник*⁹. У тим речницима има више одредница од ове основе – именичких: *пастра*¹⁰, *спастра*¹¹ и глаголских: *пастря*¹², *спастря (се)*¹³, *спастрям (се)*, *спастрим*, *спастрavam*, *спастровам*, *спастривам*, *запастря*, *поспастрям*, а у етимолошком речнику се помиње и придевска лексема *спастринь* 'скрит'. Значење ових речи је 'сачува, економише, скрива' и сл.

Преглед грађе

У овом делу осврнућу се на статус ове лексеме у бројним дијалекатским речницима са простора југоисточне Србије, будући да је за српски језички простор само ту било потврда.

У *Тимочком дијалекатском речнику* Јакше Динића на месту одреднице налази се глаголска лексема *спастри* са значењем: 1. 'стави нешто на сигурно место, спреми', 2. 'склони од невремена, уграби да склони од невремена'. Са овог простора је и *Речник тимочког говора* Љ. Рајковића и у њему налазимо облике трпног придева *спастрен*, *спаитрен*, *спаитреван* са значењем 'склоњен, стављен на сигурно место', као и глаголску именицу *спаитревање*¹⁴.

⁶ Драгоцену помоћ пружила ми је Биљана Васић, дугогодишњи лектор српског језика на Софијском универзитету. Наиме, она ме је као врстан познавалац бугарског језика одмах упутила и на облике *пастра* и *пастря*. Наравно, ја сам помишљала на такве облике, али ми нису били познати, а у грађи их није било.

⁷ У овом речнику уз ову одредницу стоји (дијал.).

⁸ Код ове одреднице стоји податак (арх.).

⁹ Вид. списак литературе.

¹⁰ Семантичка дефиниција је 'неред, без разлики'.

¹¹ Значење је 'спастряне, запазване', а као пример стоји: Лоша спастра – зла щета, уз назнаку „Посл.”.

¹² Значење овог глагола је 'паза, запазвам, пестя', а пример: Пастря бели пари за черни дни.

¹³ Значење ове глаголске лексеме је 'скривам, прибирам, запазвам, скътвам, спестявам'.

¹⁴ Према казивању проф. др Недељка Богдановића и у његовом родном селу Бучуму има лексема овога типа (*спастри* – 'склони, заштити, сачува од пропадања или од неке штете'. –

Новица Живковић у *Речнику пиротског говора* има одредницу *спастрим* са значењем 'склонити, сачувати', како тамо стоји. У обимнијем *Речнику пиротског говора* Драгољуба Златковића и ова грађа је богатија. Тамо налазимо *спастри* са значењем 1. 'склонити; сачувати; уредно размести-ти', али и са фигуративном значењем 'убити'¹⁵. Он региструје и именицу *спастра*, чије значење дефинише као: 1. 'штедљивост, чување, брига о нече-му', 2. 'склањање ломљивог и кварљивог на сигурније место ради чувања'.

Бранислав Митровић је у *Речнику лесковачког говора* забележио само именичку лексему *спаштра* у значењу 'рђав посао' (Зла спаштра, готова штета).

У *Црнотравском речнику* Радосава Стојановића на месту одреднице налази се глаголска лексема *спастри* у значењу: 1. 'склони, остави, сачува' и 2. фиг. 'среди' (Еднуш у недељу спастрим кућу да-е чиста) и придевска *спастрен* у значењу 'сређен'. Он има и негирану придевску форму *неспастрен* у значењу 'несређен' (Зашто-е кућа овакој неспастрена ка(д)-ци знала да даньс доодим).

Код Љубисава Ћирића у *Речнику говора Лужнице* глаголска лексема *спастри* може имати значење 1. 'остави на сигурном, склони, сачува' и 2. 'доведе у ред, среди'. Наведен је и облик трпног придева од овог глагола *спастрен*. Он бележи и облик са повратном заменицом *спастри се* са семантиком 'сврши се какав посао по утврђеном редоследу' (Увечер се спрема вечера за људи који су помагали да се закоље и спастри свиња).

Занимљиво је да у илустративном материјалу у овоме речнику има доста примера са овом лексемом (Зацепили смо дрва за зиму, па журимо да ји сцепимо и спастримо, док се неје оћишило¹⁶. Спастри си сеђируту у шупу, да не добије нође начьс¹⁷. Негде сам га спастрила, са се повира ...¹⁸ Даньс има ветар, све че манемо, па да проточимо пасуљ, и да га спастримо ...¹⁹).

И Ћирић бележи негирану придевску форму *неспастрен* у значењу 'непоспремљен, неспакован' (Заватимо се по жетву, па си ни по кућу стоји све неспастрено и неметено).

И Миодраг Марковић у *Црној Реци* бележи именицу *спастра* у значењу 'смештај ствари покућства и других'. Он ту лексему бележи у изразу „Рђава спастра — готова затра“, уз појашњење значења — 'што се лоше

Спастри млекото да ти га мачка не лоче; *спастрен* 'остављен где треба и како треба', а ту је именица *спаштра* у изр. „Лоша спаштра, готова штета“).

¹⁵ „Спастрила дете, уништила га (Тм)“.

¹⁶ Пример се налази код одреднице *зацепи*.

¹⁷ Пример је код одреднице *нога*.

¹⁸ Код одреднице *повира се*.

¹⁹ Код одреднице *проточи*.

смести — пропадне'. На месту одреднице у овоме речнику налази се и глагол *спастри* 'уредно смести ствари (сваку на своје место)'.¹⁹

Ова лексема није забележена у речницима Властимира Јовановића, Радмиле Жугић и Момчила Златановића.

Творбени аспект

У грађи је пронађена глаголска лексема *спастри* и облик са повратном заменицом *спастри се*. Из моје личне грађе је префиксирани облик *поспастри*, а из моје грађе и грађе В. Цветановића из илустративног материјала и занимљив несвршени облик *спаштревања*²⁰.

Могући облици трпног придева су *спастрен*, *спаштрен*, *спаштриван*, а јављају се и именице *спастра*, *спаштра* и глаголска именица *спаштревање*.

Судећи према облицима који су се у речницима јавили, све ове лексичке јединице²¹ у основи имају лик *спастр-*. Од ове основе је настала именица *спастр-а*²², глагол *спастр-и(-ти)*, из чега трпни придев *спастр-ен*. За облике *спаштрен*, *спаштриван*, *спаштревање*, забележене у речнику Љ. Рајковића, требало би претпоставити да су резултат јотовања (*спастр-јен*) или аналогije. Резултат јотовања види се и у несвршеном облику *спаштревања*²³, као и у лику именице *спаштра*.

Иако у грађи са простора српског језика нема лика без иницијалног *с-*, на основу података из бугарског и македонског језика овај формант мора се посматрати као префикс, те би корен ове речи заправо био *пастр-*. То је недвосмислено будући да су и у бугарском и у македонском забележене лексеме *пастра* као именица (у оба језика)²⁴ и *пастря*, тј. *пастри* као глагол, као и дијалекатски глаголски облик *пастрим* у бугарском.

У бугарском се јавља и префиксирана глаголска форма *запастря*.

Двоструко префиксирани ликови типа *поспастри*, са семантичком нијансом 'мало спастри' познати су у сва три језика²⁵.

²⁰ Овај творбени лик је са инфиксом *-ева-*, какав налазимо и код глагола *критева* (нпр. у изразу „залуђањ поп и телци крштева“).

²¹ У ПРЋИЋ 2016 говори се о могућем разграничењу између појмова лексема и лексичка јединица, па се под појмом лексичка јединица поред лексеме подразумевају и афикси и идиоми (50).

²² Код ове именице у Бугарском етимолошком речнику стоји да је „поствербално образуване от *спастря*“.

²³ У бугарском су забележени ликови *спастравам*, *спастровам*, *спаструвам*, а у македонском *спастира* и *спаструва*, као и одговарајуће глаголске именице.

²⁴ У македонском се помиње и глаголска именица *пастрене*.

²⁵ У српском *поспастри*, у македонском *поспастри*, али и *поспастира* и *поспаструва*, а у бугарском *поспастря*.

Семантички аспект

Мора се имати у виду да „семантичка дефиниција представља идентификацију семантичког садржаја лексеме и као таква она спада у примарни лексикографски задатак” (МАРКОВИЋ 2019: 58) или, како то каже Згуста, „лексикографско је значење у средишту лексикографске пажње” (1991: 27). У уводном делу *Речника српског језика* (скраћено РСЈ) стоји податак да семантичке дефиниције могу бити: описне, синтагматске, синонимске или пак комбиноване (РСЈ 2011: 9). Све то одликује и анализирану грађу: 1. само описна дефиниција: *спастри се* 'сврши се какав посао по утврђеном редоследу', *спастра* 'склањање ломљивог и кварљивог на сигурније место ради чувања'; 2. синтагматска; *спаистра* 'рђав посао'; 3. синонимска: *спастри* 'склонити, сачувати'²⁶; 'склони, остави, сачува'; фиг 'среди'; 4. комбинована: 'стави нешто на сигурно место, спреми'; 'склонити; сачувати; уредно разместити'; 'остави на сигурном, склони, сачува'; 'доведе у ред, среди'.

На првом месту семантичке дефиниције обично се налази доминантно значење или оно које има најширу примену (МАРКОВИЋ 2019: 66), мада, по Згусту, „постоје ријечи које имају неколико директних смислова, а ниједан није јасно доминантан” (1991: 67). Он термин доминантни смисао везује за просечног говорника, тврдећи „ноција доминантног смисла чисто је психолошка” (67), при чему не треба занемарити ни ноције засноване на „статистичкој фреквенцији”. Заправо, Згуста говори и о основном смислу, везујући га за логичко и историјско посматрање (1991: 67). Разумљиво је стога што у лексикографској обради анализиране лексеме није лако одредити доминантно значење, што је доказ тежине оваквог посла, па се често неће (или неће потпуно) поклопити садржај семантичких дефиниција у посматраним речницима.

У семантичким информацијама из речника најчешће значење лексема овога типа јесте 'склони(ти)'. Облик 'сачува(ти)' јавља се у преко половине примера, али увек на другом месту, после 'склони'. Значење 'стави', односно 'остави' налази се на трећем месту по учесталости. На четвртном месту је семема 'среди', са основним значењем 'доведе у ред', али и са секундарним 'убије'.

Заправо, ниједан од аутора није једним синонимом дефинисао значење, већ су то два, три или више: 'склонити, сачувати'; 'склони, остави, сачува' или: 'склонити; сачувати; уредно разместити'; 'остави на сигурном, склони, сачува' и сл.

Глагол *сачувати* у РСЈ је дефинисан и као 'очувати, задржати за касније; заштедети'. Ово последње видљиво је у значењу именице *спастра* као

²⁶ Логично би било да синонимне форме као семантичка информација одговарају облику одреднице, а то значи да би требало да буду у облику презента у којем је и реч на месту одреднице, али аутор је употребио облик инфинитива, па сам задржала оригинални облик.

‘штедљивост, чување, брига о нечему’. Код одреднице *ставити* у РСЈ као прво значење налазимо ‘сместити, положити на неко место (обично руком), метнути’, које се може поклопити са значењем глагола *спастри(ти)*, будући да се свако сређивање (нпр. куће) своди на ручно размештање и стављање одређених ствари на неко место. Основно значење глагола *средити* у РСЈ је ‘довести у ред, спремити, уредити’, тј. ‘сложити по неком реду’. Оба ова значења регистрована су у посматраним речницима у случају када је семантичка дефиниција била описна, па се јавља: ‘уредно разместити’, ‘доведе у ред’, ‘сврши се какав посао по утврђеном редоследу’²⁷.

Семантичка дефиниција ‘склони од невремена’, ‘уграби да склони од невремена’, ако би се односила на ствари, у РСЈ није пронађена код глагола *склонити*, али у случају повратног глагола (*склонити се*) стоји: ‘отићи на неко сигурно место, на неко место које пружа заклон, сигурност: ~ се од кише, ~ се од опасности’.

Према подацима из посматраних дијалекатских речника може се помишљати да је примарно значење лексеме *спастри(ти)* ‘склонити, сачувати од невремена’, тј. ‘склонити на сигурно место како би се (нешто) сачувало’, а на другом месту је средити, тј. ‘довести у ред’, ‘уредно разместити’, ‘свршити какав посао по утврђеном редоследу’²⁸. Секундарно значење је ‘убити’.

Чињеница да није било лако дефинисати семантику ове лексеме лежи у томе да је њеним значењем заправо обухваћено више радњи. Предмет (или ствар) најпре треба *склонити* са неког места, потом га треба *ставити* на друго место, а сврха тако предузетих радњи јесте да се предмет *сачува* или да се простор доведе у ред, тј. *среди*. Тако би у једном случају семантичка информација била ‘склонити, ставити, сачувати’, а у другом ‘склонити, ставити, средити’²⁹. Чини се да се оба ова значења могу сматрати основним значењима³⁰. Треће је секундарно ‘убити’.

Осим овог последњег, према стању у посматраним дијалектолошким речницима, радња дефинисана глаголом *спастри(ти)* односи се искључиво на предмете, тј. ствари, а не и на људе, као што налазимо у македонском језику.

²⁷ У РМС стоји: „Основне речи имају по правилу описне дефиниције, а секундарне речи обично се у дефиницији наслањају на главну реч. Ако реч има више значења, за нека од њих су место описне дефиниције давани синоними ужег, одређенијег значења”. И по Прићићу, дескриптивно значење „чини централну, обавезну и објективну компоненту лексичког значења, а тиме и садржинске анализе у целини (ПРЋИЋ 2016: 42). У посматраним речницима често је обрнути редослед у семантичким дефиницијама.

²⁸ Ваља имати у виду да се у бугарском етимолошком речнику лексема *пастра* дефинише као ‘неред, без разлики’.

²⁹ У Етимолошком речнику бугарског језика код одреднице *спастрям* и нар. остар. *спастрювам* налазимо семантику ‘запазвам, прибирам, спестявам, икономисвам, скътвам’.

³⁰ Неки лексиколози истичу да лексема има једно основно, доминантно значење, из кога је посредно или непосредно изведено више различитих, али сродних, значења (ПРЋИЋ 2016: 31).

Оно што је забележено у *Речнику лесковачког говора* привидно се не уклапа у систем, будући да Б. Митровић именицу *спаистра* дефинише као 'рђав посао'. И проф. Недељку Богдановићу је оваква лексичка јединица (*спаистра*) позната и његов илустративни материјал је изр. „Лоша спаистра, готова штета“³¹. У *Речнику народног говора у Црној Реци* налази се сличан пример: „Рђава спаистра — готова затра“, уз појашњење значења — „што се лоше смести — пропадне“. Дакле, могло би се закључити да 'лоше урађен посао', тј. чињеница да нешто није 'остављено где треба и како треба', тј. није 'склоњено како би се заштитило и сачувало од пропадања или од неке штете' резултира наношењем штете, те је то самим тим и рђаво обављен посао, тј. 'рђав посао', како га дефинише Митровић.

Истина, ово би могло бити и у вези са секундарним значењем глагола *средити*, а у РСЈ код одреднице *средити* налазимо и значење '(некога) нанети некоме штету, непријатност, зло (обично из освете); истући; премлатити', а ово последње одговара секундарном значењу 'убити'.

У лексикологији би лексичко значење требало да представља „став целе језичке заједнице, а не индивидуални став неког говорника“ (ДРАГИЋЕВИЋ 2007: 69), међутим мора се имати у виду да у посматраним речницима то јесте став аутора. Прћић међутим говори о томе да је тај поступак резултат субјективних и често произвољно постављених критеријума (2016: 65), те не треба ни очекивати једнообразност, упркос чињеници да би значење требало посматрати као десубјективизирану појаву, која се спознаје и обрађује ментално, а проверава емпијски (ПРЋИЋ 2016: 47).

Информативност семантичке дефиниције би требало да испуни очекивања „у погледу целовитости, ваљаности и поузданости понуђених података“ (ПРЋИЋ 2016: 91), при чему се мора имати у виду намена и функција посматраних речника³².

Утврђивање појединачних значења и њихова организација, по Згусту, јесте најважнији лексикографски задатак (1991: 66). С тим у вези је и питање има ли ова лексема различито значење у крајевима које аутори обрађују. Заправо, ваља имати у виду податак да „денотација представља однос између лексеме и извесне класе ванјезичких ентитета — људи, предмета, места, особина, процеса и активности изван језичког система“ (ПРЋИЋ 2016: 68). Дакле, „ако се пође од чињенице да су денотати у директној вези са животним искуством [...] и резултат су повезаности језика и стварности“ (МАРКОВИЋ 2019: 60), онда се неуједначеност у дефинисању мора посматрати као индивидуални став аутора ових речника при формирању семантичке дефиниције.

³¹ У бугарском је забележена пословица „Лоша спаистра – зла щета“ (*Български тълковен речник*).

³² Тешко је дефинисати коме је намењен један овакав (дијалекатски) речник, али чини се да би овде најпримереније било мишљење које износи Згуста да значење треба да буде јасно „квалификованом читаоцу“ (ЗГУСТА 1991: 189).

Заправо, мора се имати у виду да су ове дефиниције резултат знања које комуникатору омогућава да лексему ваљано употребљава у одређеној комуникативној ситуацији³³ (ПРЋИЋ 2016: 65), при чему оне, у овом случају, откривају и географско порекло комуникатора (ПРЋИЋ 2016: 28).

Томе у прилог иде и податак да је често понуђено више синонимних форми. О тешкоћама у одређивању семантичке информације сведочи и пример Р. Стојановића. Он значење 'среди' наводи као фиг., али из илустративног материјала је очигледно да се не ради о фигуративном значењу. Наиме, из примера „Еднуш у недељу спастрим кућу да-е чиста” очигледно је да се ради о 'довођењу куће у ред', а то се може постићи једино склањањем одређених ствари и њиховим постављањем на одговарајуће место. „За разумевање значења и начина употребе неке речи од великог су значаја примери који се наводе после многих дефиниција” (РСЈ: 58), што је потврђено и у овом случају.

Ако се као релевантне узму тврдње из ових речника, можемо претпоставити да се није у свим крајевима развило секундарно значење 'убити'.

Показало се и овога пута да „речник представља инвентар особености лексичких јединица – дакле, оних њихових својстава, формалних и садржинских, која није могуће уопштити у правила” (ПРЋИЋ 2016: 103). Заправо, разлог томе у овом случају јесте чињеница да се ови речници не могу посматрати као речници објективне природе који обједињују претежно знање о језику (дијасистему) целокупне језичке заједнице (ПРЋИЋ 2016: 104), будући да су ограничени на одређену територију и резултат су способности, искуства и знања аутора³⁴.

Чињеница да у неким дијалекатским речницима са ових простора нема ове лексеме, не мора неминовно значити да такве лексеме у том крају нема. Одлука о томе да ли нека реч треба да уђе у било који речник зависи од „знања, укуса и разумевања” (РСЈ 2011: 8), у овом случају, аутора ових речника. Може се поставити и питање статуса хронолекта за ову лексему.

Закључне напомене

Лексеме *спастри(ти)* и друге са основом *спастр-* не припадају корпусу стандардног језика будући да их у речницима стандардног језика нема (РСЈ и РМС). С обзиром на то да нису регистроване у свим дијалекатским речницима³⁵, већ само у већини дијалекатских речника са простора југоис-

³³ Заправо, важно је „шта је потребно знати да би се нека лексема адекватно употребљавала и да би се разумели други људи када је употребљавају (ПРЋИЋ 2016: 65).

³⁴ О томе да овакви речници обавезно носе печат свога аутора вид. у МАРКОВИЋ 2013.

³⁵ Ове лексеме нема у *Речнику српских говора Војводине*, *Речнику говора северне Метохије* и *Ускочком речнику*.

точне Србије, мора се претпоставити да је југоисток српског језичког подручја правац њеног простирања. Како ове лексичке јединице нема у *Речнику села Каменице (код Ниша)*, у *Речнику говора јабланичког краја* и у *Речнику говора југа Србије*, може се помишљати на могућност да тамо изостаје таква лексема. Томе међутим противуречи податак да постоји у македонском, па је логичније помишљати да ауторима ових речника није била позната, а нису је ни чули током прикупљања грађе, те је то разлог изостанка из речника, што не значи да није позната у говору.

Показало се да основни лик *настр-*, какав постоји у македонском и бугарском, изостаје у српском, где се различити ликови јављају само од основе *спастр-*. Према подацима из етимолошког речника бугарског језика, лексема *настра* постоји и у румунском (*pastra*)³⁶ и грчком језику (*παστρέω*), што јој даје статус балканизма. У овом речнику се позива и на лексему ПАСТРЕНИЕ са значењем ‘запазване’, регистровану у старословенским текстовима, што би требало да буде податак о њеној старини.

Литература

- А. АНДРЕЙЧИН, Л. ГЕОРГИЕВ, Ст. ИЛИЕВ, Н. КОСТОВ, Ив. ЛЕВКОВ, Ст. СТОЙКОВ, Цв. ТОДОРОВ, *Български тълковен речник*, Четврто издание, Допълнено и преработено от Димитър Попов, Софија: Наука и изкуство, 2004.
- Български етимологичен речник*, Том V, Отговорен редактор: Иван Дуриданов, Софија: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“ 1999. <https://ib1.bas.bg/ber/>
- Български етимологичен речник*, Том VII, Отговорен редактор: Тодор Ат. Тодоров, Софија: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“ 2010. <https://ib1.bas.bg/ber/>
- БЕЛИЋ, Александар. „Дијалекти источне и јужне Србије“. *Српски дијалектолошки зборник* 1. Београд: Српска краљевска академија, 1905.
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике, 2007.
- МАРКОВИЋ, Јордана. „Говор Запања“. *Српски дијалектолошки зборник* бр. XLVII. Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 2000, 7–307.
- МАРКОВИЋ, Јордана. „Дијалекатски речник као слика свога аутора“. *Путеви и дometи дијалекатске лексикографије*. Ниш: Филозофски факултет, 2013, 193–202.
- МАРКОВИЋ, Јордана. „Информативност семантичке дефиниције“. *Фолклор*,

³⁶ У значењу ‘пазя, крия’ (според DLRM 1958. 597, чрез български от гръцки), како стоји у овом речнику.

традиција, јазик, Зборник на трудови од научниот собир одржан на 17–18 мај 2018 [редакциски одбор Снежана Велковска ... и др.]. Скопје: Институт за македонски јазик “Крсте Мисирков”, 2019, 57–68.

Речник српскога језика. Измењено и преправљено издање. Нови Сад: Матица српска, 2011.

Речник српског књижевног језика. Књ. 1–3, Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска, 1967–1969, Књ. 4–6. Нови Сад: Матица српска, 1971–1976.

PRĆIĆ, Tvrtko. *Semantika i pragmatika reči*. Treće elektronsko izdanje, Novi Sad: Filozofski fakultet. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpgclefindmkaj/ <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/978-86-6065-356-9.pdf> 12. 2. 2023.

ZGUSTA, Ladislav. *Priručnik leksikografije*. Sarajevo: Svjetlost – Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1991.

ИЗВОРИ ГРАЂЕ

БУКУМИРИЋ, Милета. *Речник говора северне Метохије*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2012.

ДИНИЋ, Јакша. *Тимочки дијалекатски речник*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2008.

ЖИВКОВИЋ, Новица. *Речник пиротског говора*. Пирот: Музеј Понишавља, 1987.

ЖУГИЋ, Радмила. „Речник говора јабланичког краја“. *Српски дијалектолошки зборник*. Бр. LII. Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 2005.

ЗЛАТКОВИЋ, Драгољуб. *Речник пиротског говора*. Књ. 1–2. Београд: Службени гласник, 2015.

ЗЛАТАНОВИЋ, Момчило. *Речник говора југа Србије*. Врање: Аурора, 2011.

ЈОВАНОВИЋ, Властимир. „Речник села Каменице (код Ниша)“. *Српски дијалектолошки зборник*. Бр. LI. Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 2004.

МАРКОВИЋ, Миодраг. „Речник народног говора у Црној Реци“. *Српски дијалектолошки зборник*. Бр. XXII, Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 1986.

МИТРОВИЋ, Бранислав. *Речник лесковачког говора*. Лесковац: Библиотека народног музеја Лесковац, 1984.

РАЈКОВИЋ КОЖЕЉАЦ, Љубиша. *Речник тимочког говора*. Неготин 2014.

Речник српских говора Војводине, књ. 1–4, Измењено и допуњено издање у 4 тома, приредили мр Дејан Милорадов, Катарина Сунајко, мр Ивана Ћелић и др Драгољуб Петровић, Нови Сад: Матица српска, 2003.

СТАНИЋ, Милија. *Ускочки речник*, Књ. 1–2. Београд: Научна књига, 1990.

СТОЈАНОВИЋ, Радосав. „Црнотравски речник“. *Српски дијалектолошки зборник*. Бр. LVII. Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 2010.

ЋИРИЋ, Љубисав. „Речник говора Лужнице“. *Српски дијалектолошки зборник*. LXV/2. Београд: Српска академија наука уметности и Институт за српски језик САНУ, 2018.

ЦВЕТАНОВИЋ, Видоје. *Речник заплањског говора*. Гацин Хан: НБ „Бранко Миљковић“, 2013.

Иордана С. Маркович

ЛЕКСЕМА СПАСТРИ(ТИ) В ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКОМ ЗЕРКАЛЕ

В статье дана инвентаризација податка по лексемама *спастри(ти)* из диалектних словарей југо-источне Србије. На основу ових податка анализирају се творачке и семантичке стране лексема датог лексическог јадра. Лексическе јединице овог типа регистроване у македонском и бугарском језицима, а такође и у румунском и грчком. Ово указује на ареал распрострањенија датог лексема, што придаје њему статус балканизма.

Кључеве речи: лексема, сачувати, склонити, упоредити, семантика.